

מראי מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר טריבץ שליט"א

תשעה באב - בגדרי אבילות דיחיד ואבילות דמקדש

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- האם אנינות היא חלק מהאבילות, או דין אחר לגמרי?
- האם האבילות מחייב את האדם להצטער, או שאינו אלא כדי לכבד את המת?
- האם מצוות היום של ט' באב, מדין אבילות או מדין תשובה?
- מה ההבדל בין האבילות דר"ח אב עד הצום, לבין האבילות דתשעה באב עצמו?

1. מו"ק כב. וז"ל, "אמר להו רבא לבני מחוזא אתון דלא אזליתו בתר ערסא מכי מהדריתו אפייכו מבבא דאבולא אתחילו מנו."

ורש"י שם, וז"ל, "מכי אהדריתו אפייכו מבבא דאבולא. משער החיצון של העיר ומגרשיה דאתיתו לביתא: אתחילו מנו. ימי אבילות אע"ג דלא נקבר המת עד ימים רבים ואע"ג דאבילות אינו חל עד שיתסום הגולל לדידכו דלא מחזי חזרתכם כנסתם הגולל:"

2. רי"ף סוף פ"ב דברכות, וז"ל,

"מ"ט אנינות דאורייתא ביום הוא דכתיב ואחריתה כיום מר ורבנן הוא דגזרו בלילה ובאסטניס לא גזרו רבנן וחזינן למקצת רבואתא דקא כתיב הא דר"ג דקסבר אנינות לילה דרבנן היא לא קיימא לן כותיה ואע"ג דכתיב שבעת ימים לילות בכלל ימים ומחזיא מלתא דס"ל להני רבואתא דז' ימי אבילות דאורייתא ניהו וגמרי להא מלתא מדכתיב ויעש לאביו אבל שבעת ימים ולא הכין מילתא דהא בהדיא אמרינן בפרק טבול יום ומחוסר כפורים הן היום הקריבו את חטאתם אני היום אסור ובלילה מותר אבל לדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי ר' יהודה ר"ש אומר אנינות לילה אינה מדברי תורה אלא מד"ס ואמרי' נמי התם עד מתי מתאוננין עליו כל אותו היום בלא לילו רבי אומר כל זמן שלא נקבר תופס לילו אמרוה רבנן קמיה דרבא ואמר מדאמר רבי יום קבורה תופס לילו עמו מדרבנן מכלל דיום מיתה תופס לילו מדאורייתא וסבר רבי אנינות לילה דאורייתא והתניא הן היום הקריבו את חטאתם אני היום אסור ובלילה מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי ר' יהודה רבי אומר אנינות לילה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים לעולם אימא לך אנינות לילה אינה מד"ת אלא דרבנן היא וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וגרסינן נמי בפסחים און

טובל ואוכל את פסחו לערב קסבר אנינות לילה דרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת וכיון דאשכחין הני כולהו תנאי דסבירא להו דיום ראשון בלחוד דאורייתא אבל לילו דהוא ליל יום שני למיתה לא תפיס אלא מדרבנן ורבי יהודה לחודיה הוא דסבר יום מיתה תופס לילו מדאורייתא שמעינן דלית הלכתא כוותיה דק"ל יחיד ורבים הלכה כרבים הלכך יום ראשון דהוא יום מיתה הוא ניהו דאיתיה מדאורייתא אבל מליל יום שני ואילך דרבנן ניהו והיינו סברא דר"ג דקסבר אנינות לילה דרבנן היא והלכתא כוותיה והני שבעה יומי גופיהו לאו על ויעש לאביו אבל שבעת ימים אסמכינהו רבנן אלא אהאי קרא אסמכינהו רבנן דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מה חג שבעה אף אבלות שבעה ואי קשיא לך ההיא דגרסינן במס' מועד קטן בפרק ואלו מגלחין אבל אינו נוהג אבלותו ברגל דכתי' ושמחת בחגך אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד וש"מ דאיכא חיובא דאורייתא בתר דנפיק ליה יומא קמא דהוא יום מיתה ההיא לא קשיא מידי דה"ק אבל אינו נוהג אבלותו ברגל לדברי הכל ואפילו למ"ד יום ראשון תופס את לילו מדאורייתא דאי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד.

ורבנו יונה שם (מופיע להלן בסוף הרשימה)

3. רמב"ם פרק א' מהלכות אבלות הלכה א', וז"ל, "מצות עשה להתאבל על הקרובים שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה."

4. רמב"ם פרק ב' מהלכות ביאת מקדש הלכות , וז"ל, "ט איזהו אונן זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים. י ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם וכן יום הקבורה ואינו תופש לילו לפיכך מי שמת לו מת (וקברו) לאחר יום המיתה כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם וטובל ואוכל לערב ויום שמועה קרובה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב אבל יום המיתה כשם שאסור לאכול בו קדשים מן התורה כך אסור לאכול בלילו מדבריהם חוץ מן הפסח בלבד שהוא אוכל לערב כמו שיתבאר במקומו."

5. ספר המצוות, מצות עשה ל"ז, וז"ל, "והמצוה הל"ז היא שצונו שיטמאו הכהנים לקרובים הנזכרים בתורה (ר"פ אמור), כי בעבור שמנעם הכתוב מלהטמא למתים לכבודם לבד והתיר להם להטמא לקרובים שמא יחשבו שהרשות בידם ושזה התר לבד ואם רצו יטמאו ואם לא רצו לא יטמאו לפיכך גזר עליהם גזרה וחייב אותם חיוב, והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו (שם) לה יטמא כלומר לאחותו, ולשון ספרא לה יטמא מצוה לא רצה ליטמא מטמאין אותו על כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו על כרחו. וזה בעצמו הוא מצות אבול, כלומר כי כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר חמשה מתי מצוה, ולחזק חיוב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שייטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יחלש דין האבלות, וכבר התבאר (עי' רה"ל אבל וש"נ) שאבלות יום ראשון דאורייתא. ובבאור אמרו במועד קטן (יד ב) אבל אינו נוהג אבלות ברגל אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, הנה כבר התבאר שחיוב אבילות דאורייתא ושהיא מצות עשה, אבל ביום ראשון לבד, והשאר מהשבעה ימים דרבנן, ושאפילו הכהן ינהוג אבילות ביום ראשון ויטמא לקרוביו. והבין זה.

6. גמרא ברכות יט: , וז"ל, "ת"ש ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' שאני התם דכתיב ולאחותו וליגמר מינה שב ואל תעשה שאני."

ורש"י שם, וז"ל, "שב ואל תעשה שאני. דברים רבים התירו לעקור דבר תורה מפני סייג ומפני כבוד הבריות היכא דאינו עוקר דבר במעשה ידיים אלא יושב במקומו ודבר תורה נעקר מאליו כגון תקיעת שופר ולולב בשבת וסדין בציצית ודכוותיהו טובא ביבמות (דף צ:) אבל מעקר בידיים לא והלובש כלאים עוקרו במעשה ממש שהוא לובשו וטומאת גופי' שהותרה לכהן ולנזיר ליטמא למת מצוה דקא מעקר בידיים מפני כבוד הבריות דלאו שב ואל תעשה הוא היינו טעמא דלא גמרינן מיניה דהתם לאו כבוד הבריות הוא דדחי לא תעשה דידה דמעיקרא כשנכתב ל"ית דטומאה לא על מת מצוה נכתב כשם שלא נכתב על הקרובים אבל השבת אבדה ופסח לכל ישראל נאמר ואצל כבוד הבריות נתנו לדחות ע"כ היינו דדחייתן אינה

בידים אלא בישיבתו תדחה המצוה אבל כלאים דבמעשה ידיו ידחה הזהיר באזהרתו.

7. רמב"ם פרק ב' מהלכות אבל הלכה ו', וז"ל, "כמה חמורה מצות אבלות שהרי נדחת לו הטומאה מפני קרוביו כדי שיתעסק עמהן ויתאבל עליהן שנאמר כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו וגו' לה יטמא מצות עשה שאם לא רצה להטמא מטמאין אותו על כרחו במה דברים אמורים בזכרים שהוזהרו על הטומאה אבל הכהנות הואיל ואינן מוזהרות על הטומאה כן אינן מצוות להתטמא לקרובים אלא אם רצו מתטמאות ואם לאו לא מטמאות."

8. הקדמת הרמב"ם להלכות אבל, וז"ל, "הלכות אבל יש בכללן ארבע מצות אחת מצות עשה ושלוש מצות לא תעשה וזה הוא פרטן:
(א) להתאבל על הקרובים ואפילו כהן מתטמא ומתאבל על הקרובים ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין ולפי זה כללתי הלכות אלו בספר זה שהן מעין קבורה ביום מיתה שהיא מצות עשה
(ב) שלא יטמא כהן גדול לקרובים
(ג) שלא יכנס עם המת באהל
(ד) שלא יטמא כהן הדיוט לנפש אדם אלא לקרובים בלבד."

9. רמב"ם פרק א' מהלכות אבל הלכה י"א, וז"ל, "המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו, אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים, ואי זהו המאבד עצמו לדעת, לא שעלה לגג ונפל ומת אלא האומר הריני עולה לראש הגג, ראוהו שעלה מיד דרך כעס או שהיה מיצר ונפל ומת, הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת, אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושלך על גב סייפו הרי זה בחזקת כל המתים ומתעסקין עמו ואין מונעין ממנו דבר."

וכסף משנה שם, וז"ל, "המאבד עצמו לדעת וכו'. באבל רבתי בפרק ב' המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו בכל דבר וכו' אין קורעין עליו ואין חולצין ולא מספידין עליו אבל עומדים עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים מפני שהוא כבוד החיים וכללו של דבר כל שהוא כבוד חיים מתעסקין בו כל שאינו כבוד של חיים אין הרבים מתעסקין עמו לכל דבר וסובר רבינו דאבילות אינו מדברים של כבוד החיים והרמב"ן חולק בדבר."

10. רבי עקיבא איגר סימן שד"מ ס"י, וז"ל, "משמעות דברי הרמב"ם דאף אבילות יום ראשון דהוא דאורייתא לדעת הרמב"ם (לעיל ה"א), ג"כ אמרינן טעמא דקרא משום כבוד המתים, וצ"ע."

11. גמרא סוכה כה., וז"ל, "והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא מהתם נפקא דתניא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' אותם אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו כבר היו יכולין ליטהר אם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר אלא עוסקין במת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ביום ההוא אין יכולין לעשות הא למחר יכולין לעשות צריכא דאי אשמעינן התם משום דלא מטא זמן חיובא דפסח אבל הכא דמטא זמן ק"ש אימא לא צריכא ואי אשמעינן הכא משום דליכא כרת אבל התם דאיכא כרת אימא לא צריכא."

12. רמב"ם פרק ט"ו מהלכות סנהדרין הלכה ח', וז"ל, "ומצות עשה לקבור את כל הרוגי בית דין ביום ההריגה שנאמר כי קבור תקברנו ביום ההוא ולא הרוגי בית דין בלבד אלא כל המליך את מתו עובר עליו בלא תעשה הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו."

13. משנה סנהדרין מו., וז"ל, לא היו קוברים אותו בקברות אבותיו אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין אחת לנהרגין ולנחנקין ואחת לנסקלין ולנשרפין נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברים אותן במקומן חוהקרוכים באים ושואלים בשלום הדיינין ובשלום העדים כלומר שאין בלבנו עליכם שדין אמת דנתם ולא היו מתאבלין אבל אוננין שאין אנינות אלא בלב."

ורש"י שם, וז"ל, "נתעכל הבשר. כבר נתכפר במיתתו ובזיונו מלקטין את העצמות וקוברים בקברות אבותיו: ולא היו מתאבלין. עליהן כדי שתהא בזיון כפרה להן אלא אוננין בלבד דאין זה כבוד להרוג ואין כפרתו נמנעת בכך שאין אנינות אלא בלב בלבד."

ורמב"ם בפירוש המשניות שם, וז"ל, ואין חובה להתאבל על הרוגי בית דין, לפי שאין מתכפרין עונותיהם אלא עד שיתאכל הבשר, והאבלות חלה בשעה שנסתם הקבר כמו שאמרו משיסתם הגולל, ואינם אז בני אבלות, והואיל ונדחו ידחו."

14. רמב"ם פרק א' מהלכות אבלות הלכה ט', וז"ל, "כל הרוגי מלכות אף על פי שנהרגו בדין המלך והתורה נתנה לו רשות להרגן הרי אלו מתאבלין עליהן ואין מונעין מהן כל דבר וממונם למלך ונקברים בקברי אבותיהן אבל כל הרוגי בית דין אין מתאבלין עליהן אבל אוננין שאין אנינות אלא בלב ואין נקברים עם אבותיהן עד שיתאכל הבשר וממונם ליורשיהם."

15. משנה מועד קטן יב:, וז"ל, "מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד ובלבד שלא יכין את מלאכתו במועד וכולן אם כוונו מלאכתו במועד יאבדו."

וגמ' שם, וז"ל, "תנא ובלבד שיכניסם בצנעא לתוך ביתו, רב יוסף הוה ליה כשורי עיילינהו ביממא אמר ליה אביי והתניא ובלבד שיכניסם בצנעא בתוך ביתו, אמר ליה צנעא דהני יממא הוא כיון דבליילא בעו גברא יתירי ובעו מדוכרי דנורא אוושא מילתא ושולה פשתנו מן המשרה כו'."

16. רמב"ם פרק ז' מהלכות יו"ט הלכות וז"ל,
"**טז** אין רואין את הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל ואין נושאים נשים ולא מייבמין במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין אבל מחזיר הוא את גרושתו ומארסין נשים במועד ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין ולא סעודת נישואין כדי שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג:
יז אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזירה שמא ישהא אדם עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא מנוול לפיכך כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח במועד."

17. השמטות לשו"ת רבי עקיבא איגר סימן א', וז"ל, "וכיון דאינה במצות תענוג מותרת להתענות, לא מבעיא לדעת הראב"ד בהשנות רפ"א מחגיגה דקיי"ל כאביי דאשה בעלה משמחה, שעל הבעל מוטל החיוב לשמחה אבל היא אינה בחיוב זה, והכ"מ והלח"מ שם כתבו דגם הרמב"ם ס"ל כן, אלא אף לדעת הלח"מ פיי"ד ה' י"ד מהמע"ק בדעת הרמב"ם דהלכה כר"ז דהיא מחוייבה בשמחה, מ"מ היינו דאסורה

בהספד ותענית, ולהיות לה שמחה בשתיית יין ובשר אבל מ"מ נראה דאינה מחוייבת באכילת פת דנראה דאכילת פת אינו מצד חיוב שמחה דהא בשבת ליכא חיוב שמחה אלא דנראה דמן כבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, והכיבוד ועונג עם שמחה תרי מילי נינהו, עיי' ברמב"ם פ"ו ה"ו מהל' יו"ט שכי' כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים, שנאמר לקדוש ד' מכובד וכל יו"ט נאמר בהם מקרא קודש ואח"כ בהלכה י"ז שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שארי יו"ט כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב להיות בהן שמח וטוב לב וכו', משמע דהם תרי מילי חיוב כיבוד ועונג וחיוב שמחה, ומה"ט בהל' וי"ו נקיט ימים טובים, דמשמע ביו"ט ולא בחוה"מ, ובהלכה ז' בחיוב שמחה נקט ז' ימי פסח וחי' ימי החג דגם חוה"מ בכללם, וא"כ נראה כיון דבשבת כל החיוב לאכול פת אינו מטעם שמחה אלא מטעם כיבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, [ואפשר מטעם כיון דברכו וקידשו ד' לשבת במן, דקראו הכתוב לחם קבעו חיוב לאכול סעודת לחם וכן ביו"ט כדכתבו דמה"ט צריך לקבוע ב' סעודות לחם] וא"כ י"ל דגם ביו"ט מדין שמחה הי' סגי בבשר ויין ובגדי צבעונים אלא דחיובי כמו בשבת וראיה דהרי בחוה"מ אף דאיכא חיוב שמחה מ"מ אין חיוב לאכול פת כדקיי"ל בש"ע א"ח (סי' קפ"ח ס"ז) וכיון דאין אכילת פת תלוי בחיוב שמחה י"ל דאין נשים חייבות במצות אכילת פת ביו"ט דהוי מצוה שהז"ג, [ויש לעיין בדברי הרמב"ם הלכה כ"ו מיו"ט הנ"ל, וכל יו"ט נאמר בהם מקרא קודש מה"ט יהא החיוב ג"כ בחוה"מ דאיכא ג"כ מקרא קודש כמ"ש הרמב"ם (רפ"ז מהל' יו"ט) וי"ל] וא"כ הדרן לדינא דבשכחה להזכיר מעין יו"ט בבהמ"ז דא"צ לחזור ולברך, ומה"ט יש לעיין על דברי הלבוש א"ח (סי' תצ"ז) והמתענה ברה"א אסור לו לעשות מלאכה כגון לאפות ולבשל לאחרים אלא כל היום עוסק בתפילה ובתחנונים או ילמוד כל היום דכיון דאינו מקיים חציו לה' וחציו לכם צריך לקיים כולו לד' וי"א דאשה שיש לה בעל או היא משועבדת לאחר, דיכולה לאפות ולבשל, כיון דמשועבדת לכך עכ"ל, ולפי דברינו אין נשים בחיוב כולו לה' דהוי ז"ג, ונראה דאדרבא משם סיעתא לדידי דבפשוטו דברי הלבוש מוקשים דאטו מפני שהיא משועבדת לבעל או לאחר פקע ממנה חיוב המצוה, ולומר דמש"ה באמת לא תתענה ותקיים חציו לכם וחציו לד', זה אינו במשמע מלשון הלבוש, ולזה נראה דבאמת אינן בחיוב המצוה זו כיון דהוי ז"ג אלא דמ"מ רוב נשי דידן מחמירין לעצמן וזהירות וזריזות לקיים רוב מ"ע שהז"ג, כגון שופר סוכה לולב וכן בקידוש יו"ט והוי כקבלו עליהו ולזה רוצים לקיים כולו לה', לזה כתב הלבוש כיון דמשועבדת לאחרים אין בכחן להחמיר על עצמן, בדבר שאינן מחוייבות מהדין להפקיע בזה זכות דאחרים."

18. תוס' יבמות מג. ד"ה ומה, וז"ל, "וא"ת מה לקודם דקודם שמותר לספר ועוד תימה דתספורת יהא אסור בקודם דקודם מק"ו דשלשים יום דאבילות שמותר לישא וליתן או משא ומתן ליתסר בשלשים יום דאבילות מק"ו דתספורת בקודם דקודם או תספורת לישרי בשלשים יום של אבילות, ולפי המסקנא נחא."

ושם באהל משה לרבי אלעזר משה הורוביץ זצ"ל, וז"ל, "ול"נ דאין זה דחוי, דודאי בתשעה באב אסור לשמוח ומצוה להצטער, משא"כ באבילות. ותספורת וכבוס אין מביאין את האדם לידי הסח הדעת מאבילות אלא מחזי כמסיח דעת, ובאבל עיקר האיסור שלא יראה לבריות כאינו מצטער, ובאירוסין ומ"מ לא מחזי כלל כאינו מצטער."

19. גמרא תענית ל., וז"ל, "ת"ר כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב אסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות אבל קורא הוא במקום שאינו רגיל לקרות ושונה במקום שאינו רגיל לשנות וקורא בקינות

באיוב ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן בטלין משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב ר' יהודה אומר אף אינו קורא במקום שאינו רגיל לקרות ואינו שונה במקום שאינו רגיל לשנות אבל קורא הוא באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו ותינוקות של בית רבן בטלים בו משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב."

20. רמב"ם פרק ה' מהלכות תעניות א' ו' י' י"א, וז"ל,

"א יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר (ויקרא כ"ו) והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו' :

ו משיכנס אב ממעטין בשמחה, ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס וללבוש כלי מגוהץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית, ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור, וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעבור התענית, ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית :

י עוברים ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה באב ואסור ברחיצה בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים ואסור בסיכה של תענוג ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה כיום הכפורים ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין בו ואמרו חכמים שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה לעולם :

יא תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה באב אלא יושבים דוים ונאנחים כאבלים ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים לו בשפה רפה וכובד ראש ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובגמרא ובהגדות ואינו קורא אלא באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו ותינוקות של בית רבן בטלין בו ומקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפילין של ראש."

שנים האמיתת הוא יום הארצות ובלותו היום הוא יום האמיתת מן התורה ורבתו הוא דגורו בלילה ורבתו דרפת ז"ל פירשו שאפילו האמיתת של יום ראשון אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד ואע"פ שאמרו בפירוט בכמה מקומות דאמיתות יום (ג) אחד הוא מן התורה באמיתות אינו אלא מדרבנן שאין לשון אמיתות ולשון אמיתות אחד שלשון אמיתות נאמר בדברים ידועים שהוא אסור ביום ראשון מן התורה שיום ראשון אסור ללכת מעשר שני דהיינו לא חלתי בלחי ממנו וכן לענין אמיתות התפלות אסור ביום ה' דמשמע בזבחים פסוק טבול יום (דף קז) אצל לא מלינו בשום מקום שיאמר שדין האמיתות יהיה טובה ביום ראשון מן התורה והכי תנן בסנהדרין (דף מו) ואין הקדושים מתאבלים עליו אלא לזנין דמשמע ששני לשונות הן ומאז דאמר רבנן הוא דגורו בלילה לא מפני שהלילה בלבד דרבנן והיום הוא מן התורה אלא כך ר"ל שאע"פ שיום ראשון הוא מדרבנן כיון שהוא כעין של תורה שבאותו היום הוא לזון אסור במקצת דברים דהיינו לעיל החמירו בו ג"כ ואסרו הרחילה ואע"פ שהוא אסורים אסור אצל בלילה שלא אמרו כעין של תורה אלא משום גזירה באסורים לא גזרו רבנן ומביאין ראיה מדרבנן בפ"ק דתפלות (דף ג) גבי מי שהיה נכחו פסח וימי חנוכה וזמא אביו של חזקן או אמה של כלה מהניסין את המת לאחר ואת החתן ואת הכלה לחופה וזוהי שבעת ימי המשחה ואח"כ טובה שבעת ימי אמיתות ואם אימתא דאמיתות יום ראשון מן התורה האידך תורה מורה מן התורה מלפני המשחה לכל הפחות הוה לן ליאמר שטוב יום ה' תחלה אלא ודאי משום דלא הי אלא מדרבנן לא חששו ועוד הביאו ראיה מדרבנן בבבכות (דף מט) גבי פדיון כל ששהה ל' יום בחדש אינו נפל דהיינו ופדיוו מכן חדש תפדה איבעיה לן יום ל' כלפני שלשים או בלאחר ל' ומסקנא דיום ל' בלאחר ל' לחומרל ואמר עלה הסה ולענין אצל אינו כן אלא יום ל' כלפני ל' דק"ל הלכה כדברי המיקל באצל ואם אימתא דאמיתות יום ראשון מה"ס ה"ל למימר דמסקנא יום ל' בלאחר ל' לחומרל וטוב: אמיתות דספיקא דאורייתא לחומרל: וי"ל להקשות לפי זה הפסק מזה דאמרי' בפ' ואלו מגלות (דף יד) אצל אינו טובה אמיתות ברגל דכתי' ושמחת - חנך ה' אמיתות דמתיקתא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דייחיד וכו' דמשמע שהאמיתות מן התורה ולפי מאז דהיינו לעיל דליכא מ"ד דהי מן התורה אלא אמיתות בלמוד קשיא דהא אמרינן בהר"ח לשון אמיתות ואפ"ה קרי ליה עשה ומתקנים שאע"פ שאינו אלא מדרבנן קרי ליה עשה שכן מלינו הרבה מקומות בחלמוד שקורא עשה לדבר שאינו אסור אלא מדרבנן דאמרינן בזבחים (דף נב) דעבול יום חס נכנס במחנה לוייה עובר בעשה ובפ"י מוכיח במסכת *סוטה שאין זו אלא איסורה דרבנן ואפ"ה קורא אותה עשה זו היא שיעת רבתי דרפת ז"ל: **אבר** האמיתות והר"ה ז"ל מפרשים דאמיתות יום ראשון דאורייתא וס"ל דליכא הפדש בין לשון אמיתות ללשון אמיתות ואמיתות יום ראשון מלינו בפירוט שהוא מן התורה לד"ה ולא נחלקו אלא בלילה בלאחר יום המיתות וקבורה דמפדש ואולי בהלכות מדרבנן (ו) ר' יוסי יום קבורה תופס ליו מדרבנן מכלל דיום מיתת תופס ליו מדרבנן פירוש דאמר לעיל דכל זמן שלא נקבר תופס ליו מדרבנן ור"ל אע"פ שאינו אלא יום הקבורה בלבד שלא נקבר ביום המיתת ממנו שהוא אסור שני ימים או א' חפ"ה כיון שנקבר בלוחות יום ואולי ויום קבורה בלבד (ז) תופס ליו מדרבנן ומדרבנן דיום קבורה בלבד תופס ליו מדרבנן מכלל דיום מיתת יום קבורה כגו שקברו

המשך דברי רבינו יונה הנ"ל

ביום שמת תופס לילו מדאורייתא ומקשינן וסבר רבי אנית לילה דאורייתא אפילו יום מיתה ויום קבורה והתניא הן היום הקריבו את מטאתם וגו' ואכלתי מטאת היום אני היום אסור והלילה מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי ר' יהודה רש"י ז"ל מפרש ששעיר מוסף של ר"ח היה השעיר שנשרף וגו' היה שעיר נחשון. וקרבן יום ח' למילואים. ושעיר ר"ח ושל ר"ח נשרף ומרע"ה אמר להם ואכלוה מלוח כי כן נזיתי כלומר אפילו באניות ולפיכך אמר להם אח"כ מדוע לא אכלתם את החטאת ואמר לו אהרן הן היום הקריבו את מטאתם ואת עולהם וגו' כלומר אם שמעת בקדשי שעה שהאונן אוכל לא שמעת בקדשי דורות אני היום אסור ובלילה מותר משום דהוה ליה הוראת שעה שהלריכו להסיר בלילה אבל בדורות הבאים בין ביום ובין בלילה אסור שאניות *לילה מיתה וקבורה דאורייתא היא רבי אומר אנינות לילה אינו מד"ת אלא מד"ס ואפילו לדורות מותר בלילה הגה סובר רבי שאניות לילה מיתה וקבורה אינו מדאורייתא ומתרינן לעולם דרבנן כלומר לעולם ס"ל לרבי דאניות [ג] של מיתה וקבורה מדרבנן ומה שאתה מדקדק מדבריו דמאי דאמר יום קבורה תופס לילה מדרבנן מכלל דיום מיתה וקבורה תופס לילו מן התורה אינו כן אלא כמו שליל יום קבורה אינה אלא מדרבנן כך ליל יום מיתה וקבורה אינה אלא מדרבנן דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וא"ת והכי קאמר יותר משל תורה שהרי בזה הוא וכמו שליל קבורה מדרבנן כך ליל מיתה וקבורה מדרבנן ולמה אמר לשון יותר י"ל דה"ק חכמים עשו חיזוק לדבריהם בשל דבריהם יותר משל תורה בשל תורה דאילו ביום מיתה וקבורה שהוא מן התורה הלילה אינה מן התורה אלא מדרבנן ואלו ביום קבורה שהוא מדרבנן הלילה ג"כ מדרבנן וגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת ומש"ה אמרו גבי פסח מפני שיש כריתות אחרות שהעמידו בהם דבריהם אבל בזה לא העמידו אותם אלא אמרו שבליה טובל לאניותו ואוכל פסחו שבכל הכריתות מצינו לאו אלא בפסח ומילה בלבד שאין בהם לאו: